

Vojenství v období studené války (1946-1989)

BSS 102 Dějiny vojenství

Základní charakteristika studené války

- „Studená válka“ – vojensko-politické soupeření supervelmocí (USA a SSSR) a na ně navázaných ideologických mocenských bloků, které nepřešlo do formy globální „horké“ války;
- Masový jaderný konflikt by znamenal zánik lidské civilizace;
- Soupeření na celé planetě, hlavní fronty v případě „horké války“ ve střední Evropě a v Arktidě;
- Vedle dvou hlavních mocenských bloků se etablovali i další aktéři;
- Během studené války se objevila řada „proxy wars“;
- Nejen konflikty v rámci sporů hlavních velmocí.

Hlavní fáze studené války

Vznik a první vyhrocení (1946-1955)	Komunistická expanze ve střední a východní Evropě První berlínská krize Vznik NATO (1949) a Varšavské smlouvy (1955) Korejská válka
Zmírnění napětí (1956-1959)	Ženevská jednání Suezská krize Intervence v Maďarsku
Krizové období (1960-1962)	Krize „U-2“ Druhá Berlínská krize Karibská krize
Uvolnění (Détente)	Jednání mezi velmocemi Etablování „třetích sil“ (Čína, Francie, Hnutí nezúčastněných) Vietnamská válka
Vyhrocení (1980-1985)	Intervence SSSR v Afghánistánu Nástup Ronalda Reagana Strategická obranná iniciativa
Uvolňování napětí (1986-1989-91)	Nástup Michaila Gorbačova Stažení SSSR z Afghánistánu Pád komunismu ve středovýchodní Evropě

Hlavní krize studené války

Druhá Berlínská krize (1961)	Stavba Berlínské zdi, tanky SSSR a USA v Berlíně stály v bojových pozicích proti sobě
Karibská krize (1962)	Rozmístění sovětských raket s jadernými hlavicemi na Kubě Americká blokáda Kuby (zamezení dalších dodávek) Odvrácení jaderné války dohodou
„Nuclear Scare“ (1983)	Ve vyhrocené situaci SSSR věřil, že cvičení NATO Able Archer 83 je krycí operací pro zahájení války; Uvedení části vojsk do pohotovosti; Vyřešení mj. díky dvojité špionáži.

Hlavní „proxy“ války studené války

Korejská válka (1950-1953)	Vpád komunistické KLR do Korejské republiky, na její obranu USA a spojenci (garance OSN), na stranu KLR „čínští dobrovolníci“ + experti východního bloku; nejprve výrazné přesuny front a manévry, poté ustálení a příměří
Vietnamská válka (1955-1975)	Do střetů mezi severním a jižním Vietnamem od roku 1965 silně intervenují USA se spojenci, guerillový boj Vietkongu na jihu, po odchodu USA vítězství Severního Vietnamu
Afghánská válka (1979-1989)	Intervence SSSR do Afghánistánu, muslimský odboj podporovaný západními státy
Arabsko-izraelské války (1949-1989)	Několik protiizraelských koalic, s výjimkou roku 1949 komunistický blok na straně arabských států (včetně působení vojenských poradců a pilotů), Suezská válka 1956, Šestidenní válka 1967 a Jomkipurská válka 1973
Protikoloniální války a následné občanské války	V procesu bojů proti koloniální nadvládě silná intervence velmocí, např. válka o Katangu v roce 1960, válka v Angole 1975-1991 apod.

Další významné ozbrojené konflikty

Indicko-pákistánské války (1947, 1965, 1971)	Spor o území Kašmíru a v roce 1971 i o území Bangladéše Války se staly příčinou jaderného vyzbrojení obou stran konfliktu
Irácko-iránská válka (1980-1988)	Válka iráckého diktátora proti novému islamistickému režimu Rozsáhlé pozemní frontové operace Raketové ostřelování Nasazení chemických zbraní
Falklandská válka (UK vs. Argentina) (1982)	„Poslední koloniální válka Velké Británie“? Operace Britů ve velké vzdálenosti od vlastních základů Nasazení moderních zbraní

Vybrané omezené vojenské operace studené války

Letecké souboje a tajné operace na „železná opona“ (1948-1989)	Špionážní lety, ostré souboje, západní podpora guerilly a odboje v zemích komunistického bloku v 50. letech
Sovětské intervence v zemích komunistického bloku (1948-1989)	Maďarsko 1956, ČSSR 1968, příprava na Polsko 1981 (nakonec pouze zásah polské armády)
Sovětsko-čínský konflikt na řece Ussuri (1969)	Prostorově omezený konflikt o sporný hraniční ostrov Damanskij (+ další lokální incidenty)
Čínsko-vietnamská válka (1979)	Čínský útok na severu Vietnamu, odražen
Izraelský útok na Osirak (1981)	Úspěšný nálet na irácké jaderné zařízení.
Americké nálety na Libyi (1986)	Odveta za libijskou angažovanost v podpoře terorismu.

Obecné rysy vojenství v období studené války

- Jaderné zbraně mění celkový charakter války a strategie.
- Jaderné zbraně způsobily, že se zbraně staly rozhodujícím činitelem strategie namísto pouhého nástroje v rukou stratégů
- Strategie nasazení jaderných zbraní zohledňují masivní a omezené nasazení a první a odvetný úder
- V „horkých válkách“ válkách se uplatňovala běžná strategie (korejská válka se podobala operacím II. světové války, vietnamská a afghánská válka měla rysy counterinsurgency);
- Armády východního bloku založené na všeobecné branné povinnosti se silným základem profesionálních vojáků, u států NATO různé způsoby doplňování ozbrojených sil;
- Rozvoj masivních výsadkových a speciálních sil.
- Silná „paramilitarizace“ ve východním bloku.
- Guerillové armády ve třetím světě.
- Ve třetím světě i žoldnéřské jednotky, většinou vedené příslušníky západních států.

Jaderné zbraně a jejich nosiče

- Jaderné zbraně štěpné a termonukleární (fúzní, obecně nazývány vodíkové)
- Hlavní strategické nosiče zbraní („jaderná triáda“) – mezikontinentální balistické rakety (+ střely s plochou dráhou letu), jaderné raketonosné ponorky, strategické bombardéry
- Dále taktické jaderné dělostřelectvo, miny, torpéda apod.

USA	1945
SSSR	1949
Velká Británie	1952
Francie	1960
Čína	1964
Izrael/JAR?	Konec 60. let, pokus 1979?
Indie	1974

Protiraketová a protijaderná obrana

- Systém antiraket rozvíjen již od 40. let
- Omezení smlouvou ABM (1972)
- Nový rozvoj strategická obranná iniciativa (SDI) v 80. letech v USA, která však nebyla uskutečněna
- Pasivní ochrana podzemní bunkry a specializované objekty na bojišti + jednotky k dekontaminaci + IPO

Snaha o jaderné odzbrojení

- Řada smluv omezujících jaderné zbraně:
 - omezení testů (1963)
 - snaha zabránit jejich šíření (1968)
 - omezování počtů (1972, 1979)
 - omezení protiraketové obrany (1972)
 - zákaz raket středního a krátkého doletu (500-5000 km), SSSR a USA (1987)
- Další smlouvy po skončení studené války

Chemické a biologické zbraně

- Pokračující rozvoj arzenálů chemických a biologických zbraní
- Nasazení „Agent Orange“ ve Vietnamu
- „Sverdlovský incident“ – únik antraxu
- Nasazení chemických zbraní v irácko-iránské válce a proti kurdskému odboji a civilistům ze strany Iráku.

Pěchotní zbraně

- Masivní rozvoj útočných (automatických) pušek (globální rozšíření sovětské AK 47)
- Dílčí ústup samopalů, rozvoj speciálních samopalů
- Rozvoj univerzálních kulometů
- Rozvoj protitankových zbraní

Dělostřelectvo

- Výrazný nárůst dostřelu klasického dělostřelectva (až 50 km)
- Postupně význam elektroniky v řízení dělostřelecké palby
- Rozvoj samohybného dělostřelectva, včetně protiletadlového
- Výrazný rozvoj dělostřeleckých raketových zbraní
- Taktické rakety
- Protiletadlové rakety v protivzdušné obraně kombinovány s tradičním protiletadlovým dělostřelectvem
- Od 50. let jaderné dělostřelectvo

Tanky a bojová vozidla

- Příprava na průnik masových tankových vojsk na jaderném válčišti zvláště ze strany Varšavské smlouvy
- Hlavní bojový tank
- Rozvoj elektronického vybavení a další technologie tanků
- Tankové bitvy především v izraelsko-arabských válkách a v irácko-iránské válce
- Od 60. let výrazný rozvoj bojových vozidel pěchoty

Námořnictvo

- Nadvláda letadlových lodí, marginalizace bitevních lodí
- SSSR neměl kapacitu na stavbu velkých letadlových lodí
- Využití jaderného pohonu (1954 první jaderná ponorka, 1961 letadlová loď)
- Ponorky stíhací i raketonosné, součást „jaderné triády“
- Palubní dělostřelectvo zastíněno raketovou výzbrojí
- Význam raketových člunů
- Rozvoj speciálních výsadkových plavidel

Letectvo

- Rozhodující část letectva přechází na proudový pohon a šípová křídla, později delta křídla
- První souboje proudových stíhacích letadel v korejské válce
- Od vietnamské války dominuje raketová výzbroj stíhacích letadel
- Kolmo startující letouny v námořním letectvu i dalších druzích letectva
- První letadla kategorie „Stealth“
- Strategické bombardéry součástí jaderné triády
- Významné rozšíření vrtulníků v různých úlohách (bitevní, transportní...)

Kosmické zbraně

- Projekty na kosmické bombardéry v 50. letech a 60. letech, nicméně ty byly utlumeny
- Od 60. let zdokonalování špionážních družic
- Významná role vesmíru ve Strategické obranné iniciativě („Star Wars“), včetně plánovaného umístění laserových děl